

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО МИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ (З ДОСВІДУ РОБОТИ ВІДДІЛУ ДИЗАЙНУ КОСТЮМА КІПДМ ЛНАМ)

У статті висвітлено окремі аспекти та методи діяльності кафедри дизайну костюма в структурі Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва ЛНАМ. Проаналізовано загальні засади навчально-виховного процесу, що зосереджені на синтезі національно-культурної спадщини та сучасного мистецького простору. Розглянуто важливість питання щодо збереження етнокультурних рис національного традиційного строю та його інтерпретації в сучасному дизайні одягу.

Ключові слова: національне мистецтво, народний традиційний стрій, навчально-виховний процес, науково-дослідницька робота, навчально-методична діяльність відділу ДК, композиція, дизайн костюма.

In articles separate aspects and methods of activity of faculty of modelling of clothes in structure of Kosov state institute of applied and decorative art are considered. The author analyzes the general bases of teaching and educational process, which concentrated on synthesis of the national - cultural inheritance and modern art space. Importance of a question concerning preservation of ethnocultural features national traditional building and its reconsiderations in modern modelling clothes is considered.

Key words: national art, national traditional build, teaching and educational process, research work, educational-methodical activity of faculty, a composition, modern modelling of clothes.

Актуальність вивчення здобутків народного мистецтва як невичерпного інформативного джерела є важливим аспектом у формуванні національної свідомості сучасної молоді. Розглядаючи його особливості, необхідно відзначити український традиційний стрій як важливу складову людського буття, оскільки він віддзеркалює рівень духовності, традицій, естетично-культурних цінностей та відображає характерні особливості нації.

У такому контексті актуальним постає питання дослідження народного вбрання, вивчаючи його регіональні особливості, як збереження та відновлення джерелознавчої бази національного мистецтва. Важливим чинником у розв'язанні цієї проблематики слід вважати системне впровадження етнокультурних рис народної творчості в сучасний мистецький простір, а саме відтворення їх засобами інтерпретації в українській моді в новому звучанні.

Аналізуючи загальні засади освіти в Україні, важливо зупинитися на розвитку основних напрямків навчально-виховного процесу, що формуються на національному матеріально-духовному підґрунті. Процес національного відродження є пріоритетним у формуванні освіти на сучасному етапі, оскільки це сприяє вихованню національно-патріотичної свідомості сучасної молоді. Найбільш актуально ця тема висвітлюється в закладах мистецького спрямування.

Вагомим осередком, що поєднує сучасне декоративно-прикладне мистецтво з матеріальною та духовною спадщиною нашого народу, можна вважати Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва ЛНАМ. Він виступає своєрідним науково-методичним центром та спрямовує свою діяльність на ґрунтовне дослідження історичних аспектів розвитку мистецьких ремесел регіонів України. У навчальній структурі відбувається процес формування національної свідомості молоді та збереження етнокультури краю. Вивчення мистецтва Гуцульщини займає чинне місце в навчальній системі закладу. Адже найкраще процес формування регіонально-патріотичних і морально-духовних якостей відбувається в самому центрі мистецького

осередку, де оточуюче довкілля змушує замислитися над його матеріальною цінністю та глибиною духовності.

Навчально-виховна структура освіти базується не тільки на ґрунтовному вивченні народного мистецтва як невичерпного інформативного джерела з його традиціями, обрядами та естетично-духовними цінностями, а й на їх творчому переосмисленні в умовах сучасності. Саме в навчальному процесі формується професійна майстерність молодих фахівців, тому стаття присвячена аналізу окремих аспектів діяльності кафедри дизайну в структурі Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв, що спрямовані на розвиток сучасного дизайну костюма, засобами трансформації та інтерпретування елементів народного мистецтва. Висвітленням цієї проблематики в навчальній системі кафедри на основі автентичних рис традиційного вбрання займалася Н.А. Стеф'юк [1, 120-121]. Вагомим внеском у розвиток відділу дизайну костюма можна вважати роботу всього викладацького колективу, який творчо працює в межах національної культури, звертаючись до народного мистецтва України: Н.А. Стеф'юк, Я.Я. Лаврентович, Л.Ю. Бович-Углер, О.В. Гуцуляк.

Розглянемо окремі напрямки діяльності у процесі науково-дослідницької, творчої та навчально-методичної роботи викладачів і студентів, що спрямовані на досягнення високого результату в майстерності сучасного дизайну одягу. Визначальним у методиці навчально-професійної діяльності є здійснення міжпредметних зв'язків, а також розробка програм фахових дисциплін. Мета цієї навчальної структури спрямована на розвиток асоціативно-аналітичного та творчого мислення студентів.

Слід зауважити, що важливим доробком у сфері дослідження народного строю в навчальному процесі, є етнографічні практики як потужний резерв фахової підготовки, що сприяє зануренню студентів у національний простір. У процесі аналізу історичних джерел знаходимо інформацію щодо впровадження до навчального курсу в 1980-х роках виробничих і етнографічних практик, організацією яких упродовж років займалися викладачі фахових дисциплін кафедри [2, 41]. Специфіка проведення етнографічної практики пов'язана з поглибленим вивченням мистецької спадщини – народного традиційного вбрання: його регіональних ознак, характеристики конструктивних особливостей, декоративно-орнаментального збагачення, семантики та символіки декору й колориту, а також технологічного процесу виконання, інших виражально-інформативних засобів автохтонного костюма. Практика передбачає знайомство з народними майстрами та безпосередньо з їхнім творчим доробком, з оригіналами елементів народного строю, що експонуються в музеях етнографії, приватних збірках і колекціях, у робітнях майстрів. Етапами звіту є написання реферату, виконання детальних копій-замальовок фрагментів і елементів творів, теоретичне вдосконалення знань у процесі ознайомлення з національним мистецтвом за фахом. Загалом, необхідно відзначити ґрунтовні теоретичні напрацювання студентів унаслідок дослідження матеріалів, що надалі використовуються в курсових завданнях різних фахових дисциплін, дипломних роботах, у індивідуальних творчих роботах студентів – і все це підкреслює системність у безперервному навчально-методичному процесі. З 2013 р., відповідно до навчального плану та педнавантажень на відділі ДК керівниками етнографічної практики є Н.А. Стеф'юк, О.В. Гуцуляк, дослідницької – В.І. Малиновський, проектно-конструкторської – Л.Ю. Бович-Углер, О.В. Гуцуляк, переддипломної – Я.Я. Лаврентович.

У контексті наукової практики як певного виду навчально-пошукової та дослідницької діяльності студентів, слід проаналізувати наукові бакалаврські роботи, що ґрунтувалися на дослідженні маловідомих аспектів народного мистецтва та вивченні автентичних особливостей традиційного строю України. Науково-дослідницькою роботою на відділі займалися К.Р. Сусак, М.М. Гринюк, Н.А. Стеф'юк,

Я.Я. Лаврентович. Специфікою виконання наукової роботи можна вважати збір інформативно-етнографічного матеріалу за тематикою внаслідок польових досліджень. Відповідно до кваліфікаційних вимог, слід назвати науково-практичні компоненти роботи: наявність фотоілюстративного матеріалу, серії виконаних зарисовок як аналізу найхарактерніших рис об'єкта дослідження (форми, колориту, зон декору, орнаментики тощо), а також ґрунтовне вивчення обраної теми через опрацювання літературних джерел. Наукова бакалаврська дипломна робота слугувала певним об'єктом творчості та базисною основою з подальшою трансформацією дослідженого матеріалу у створенні творчих колекцій одягу. До 2012 р. вона виступала підсумковим кваліфікаційним завданням на присвоєння ОКР «бакалавр», що відповідало II-му рівню акредитації. На жаль, протягом останніх трьох років наукова бакалаврська робота знята з навчального процесу у зв'язку зі зміною навчального плану кафедри. На нашу думку, це рішення має негативний вплив на науково-дослідницьку роботу кафедри в межах національного мистецького спрямування.

Розглянемо окремі роботи, що є виявленням характерних аспектів джерела дослідження. Однією з кращих є дослідження теми «Сорочка на Гуцульщині кінця XIX - початку XX ст. (семантика та художні особливості)» Р. Солиджука (керівник Н.А. Стеф'юк) з вираженням характерних елементів вишивки та притаманних конструкцій крою, що відобразилися в колекції обрядових комплектів «Весняна мелодія сольданели». Слід відзначити і роботу М. Коземчук «Традиційний жіночий стрій сіл Косівщини кінця XIX - початку XX ст.» із ґрунтовним виявом характерних відмінностей народного вбрання сіл Бабин, Річка, Соколівка (керівник Н.А. Стеф'юк). Характерні особливості історичного українського костюма періоду «модерн» виявила Г. Іватра у своїй праці «Жіночий костюм Галичини кінця XIX - початку XX ст.» (2005 р., керівник К.Р. Сусак). Аналізом творчої діяльності народних майстрів займалася Р. Генік у науковій роботі «Творчість майстрині Євгенії Генік із Верхнього Березова» (2011 р., керівник Я.Я. Лаврентович). Проблему окремих регіональних ознак вбрання висвітлила Г. Веселовська в науковому дослідженні «Лемківський народний стрій на Тернопільщині» (2012 р., керівник Я.Я. Лаврентович).

Важливими дисциплінами у сфері поглибленого вивчення народного мистецтва виступають «Історія моди», «Історія мистецтва за фахом» та «Історія українського мистецтва». Внаслідок системної організації програмного матеріалу, студенти мають змогу глибоко вивчати найактуальніші проблеми народного мистецтва в структурі спеціалізації, а також зробити свій внесок на шляху дослідження в межах навчального процесу.

Робота відділу дизайну костюма КІПДМ ЛНАМ зосереджена не тільки на копіюванні елементів українського народного строю та ґрунтовному його дослідженні. Вона вимагає системних навчальних нововведень до створення виразності, образності сучасного костюма засобами запозичення чи шляхом трансформації елементів традиційного українського строю, не втрачаючи його сутності й панівних характерних особливостей. Вивчення та переосмислення народного мистецтва дозволяє студентам не тільки глибше ознайомитися з національними витоками культури, а й набути професійних знань у системі сучасного проектування з відображенням національного колориту та духовної спадщини народу. Формування умінь та навичок у проектуванні одягу в контексті національного мистецтва є одним із найважливіших питань роботи відділу дизайну костюма.

Розвиток ідейно-творчого процесу в навчальній системі відбувається завдяки необхідному накопиченню знань з відповідних галузей мистецтва. Для одержання позитивного результату навчальна програма передбачає синтез знань, що належать сфері дизайну та мистецтва загалом, а також інших напрямків навчання та специфічного образно-тектонічного мислення. Робота студентів кафедри дизайну спрямована на розвиток образного мислення та уяви й на вивчення базової основи

дизайну одягу в процесі грамотної системи послідовних фахових завдань, умінь і навичок зі зростаючим ступенем складності. У навчальний план входять такі спецдисципліни: «Основи композиції», «Композиція», «Проектна графіка», «Дизайн форми», «Проектування», «Робота в матеріалі», що побудовані на засадах поетапного процесу підготовки художника-дизайнера. Ці дисципліни тісно переплітаються та чітко відображають послідовний процес проектування одягу, включаючи метод дослідження, ескізування, створення макетів, виконання лекал і викрійок, роботу в матеріалі. Зародження творчої концепції, яка втілюється, перш за все, в образі, відбувається на аркуші чи в макеті, потім перетворюється в модель із застосуванням як теоретичних, практичних знань, так і образно-асоціативних методів.

Для висвітлення поставленої проблематики слід зупинитися на окремих складових навчальної структури відділу дизайну костюма. Вивчення національного мистецтва, зокрема, особливостей народного строю, відбувається і в процесі практичних занять. Фахова дисципліна «Робота в матеріалі», спрямована на відтворення елементів національного строю, вивчення різноманітних технологічних процесів декорування, композиційно-конструктивних особливостей окремих виробів народного костюма тощо. Важливим доробком цього напрямку в системі навчального процесу є досконале вивчення біля 120 різноманітних технік ручного вишивання, відновлення найдавніших забутих і маловідомих технік народної вишивки різних регіональних осередків заходу України, а також їх інтерпретація у відповідності до сучасних технологічних засобів. Ґрунтовним дослідженням та опрацюванням цієї проблематики займалася К.Р. Сусак, заслужений працівник освіти України, член спілки НСНМ України, в.о. доцента кафедри ХВМО, ректор КДІПДМ [4].

Структура навчальної дисципліни передбачає низку практичних завдань, що зосереджені виключно на національному підґрунті. Наприклад, виготовлення ляльки як етнографічної копії українського строю з вираженням регіональних особливостей, сучасного дитячого, легкого жіночого та чоловічого одягу з елементами вишивки. Завдання спрямовані на вдосконалення технік художньої вишивки як засобів оздоблення одягу. У цьому напрямку працюють такі викладачі кафедри: Н.А. Стеф'юк, Я.Я. Лаврентович, О.В. Гуцуляк.

Для вираження будь-якого ідейного процесу існує композиція як одна із фахових дисциплін у навчальному процесі художніх закладів, що акумулює в собі знання основних законів, принципів і категорій у поєднанні з асоціативним методом творчості. Навчальна дисципліна слугує для реалізації ідейного змісту художнього твору засобами переосмислення і трансформації об'єкта творчості в костюмі нового та сучасного. Цей процес відбувається в поетапному проектуванні, що поєднує індивідуальний творчий світ студента з об'єктивними закономірностями творення. Композиція виступає системою цілісності та взаємовпорядкування всіх її елементів. Отже, творчий процес відбувається згідно зі знаннями основних категорій композиції поряд з логічним та абстрактним мисленням у межах сучасного мистецтва.

Завдання з композиції спрямовані на створення індивідуального стилю в мистецтві, через який студент може по-своєму донести інформацію до глядача чи споживача, не забуваючи про вимоги та певні обмеження. Такий процес дає можливість виразити ідеї, що пов'язують у єдине ціле духовну та матеріальну культуру. Процес виконання завдань побудований відповідно до наступних етапів, що викладені в програмі навчальної дисципліни, розробленої автором цієї статті [5].

1. Накопичення інформації. Ґрунтовне вивчення обраного джерела творчості для виявлення його найхарактерніших ознак, визначення домінанти основи в процесі виконання досконалих зарисовок у кольорі, опрацювання літератури щодо об'єкта творчості.

2. Аналіз, сенсорна характеристика, стилізація, абстрагування як переосмислення набутої інформації. Засобами аналізу структурно-конструктивних,

технологічних прийомів визначаються найхарактерніші елементи джерела дослідження (формотворення, пластики, колориту, фактурності, тону, силуету тощо) з метою подальшої трансформації.

3. Розроблення альтернативних варіантів і вибір оптимального рішення проектування костюма згідно із призначенням і його класифікації. Ескізування як творчий пошук ідей майбутньої колекції, у якій обов'язковим є збереження найхарактерніших елементів першоджерела, основних закономірностей та категорій композиції костюма, конструювання та моделювання поряд з образним мисленням.

4. Проектно-експериментальне рішення, технічне та практичне виконання завдання (лінійно-графічне, тонально-фактурне, композиційно-колористичне).

Системним підходом та методикою викладання цієї дисципліни на відділі ДК займаються Н.А. Стеф'юк, Л.Ю. Бович-Углер.

Невід'ємною складовою навчальної структури є проектна графіка, що тісно пов'язана з композицією. Програма дисципліни спрямована на рекламне вираження творчого задуму. Практичні завдання спрямовані на розвиток асоціативного мислення студента, формують навички грамотної трансформації та інтерпретації джерела творчості з подальшим втіленням у ідейний задум. Народне традиційне мистецтво виступає вагомим осередком першоджерела при створенні художнього та проектного образу з використанням різноманітних графічних технік. Навчально-методичною роботою дисципліни займається викладач відділу Л.Ю. Бович-Углер.

Узагальнюючим підсумком усього навчального процесу є дипломні роботи творчо-експериментального характеру. Вони відображають високий фаховий рівень знань основних засад формотворення костюма та аспектів прогнозованих тенденцій сучасної моди. Знання студентів акумулюють у собі професійний рівень майстерності та переосмислення національної духовної спадщини в новому інтерпретованому звучанні. Опанувавши необхідний синтез знань народного мистецтва та професійної школи дизайнера, можна здійснювати творчо-перспективні розробки в межах сучасного дизайну.

Святковий ансамбль жіночого одягу «Золота спадщина» М. Близнюк (керівник Н.А. Стеф'юк) пронизаний духом давнини з вираженням образного звучання через лаконічність крою, чіткість орнаментального вирішення відповідно до забутих технологій золотошвейництва. Практичним свідченням викладеного можна вважати колекцію молодіжних ансамблів «Відлуння трипілля» М. Коземчук, 2004 р. (керівник Л.Ю. Бович-Углер) – поєднання різноманітних матеріалів, використання технологічних прийомів у декоруванні поряд із новаторськими пошуками конструктивного вирішення моделей. У традиціях галицького модерну виконана колекція жіночих ансамблів «Моднянки» Г. Іватри 2005 року (керівник К.Р. Сусак). У художньо-образному звучанні вирішена колекція сценічних ансамблів «Легенда Гуцульщини» В. Кабин, 2005 р. (керівник М.М. Гринюк). Оригінальна колекція молодіжного святкового одягу «Серед вічних цінностей» О. Пархом'юк (керівник Н.А. Стеф'юк) була представлена на I Міжнародному конкурсі «Водограй» у КПДМ ЛНАМ 2009 р., де отримала III місце в номінації «колекція». Сучасна інтерпретація народних сардаків утілилася в колекції верхнього одягу «Горянка» Г. Кузеляк (керівник Я.Я. Лаврентович). На Міжнародному конкурсі «Новий колорит» у м. Мукачево 2010 р. ця робота зайняла II місце в номінації «сукня», «комплект». Весільна сукня за буковинськими мотивами І. Мілевської (керівник Я.Я. Лаврентович), отримала II місце на IV Міжнародному конкурсі «Водограй» у КПДМ ЛНАМ, 2012 р., та переможне I місце на II Прикарпатському фестивалі-конкурсі дизайну одягу «Весняні акорди» в м. Івано-Франківську 2014 р. Слід відзначити й творчу колекцію сценічних ансамблів за мотивами косівської кераміки «Косівський ярмарок» С. Бабій (керівник Л.Ю. Бович-Углер), що отримала III місце на V Міжнародному конкурсі «Водограй» у КПДМ ЛНАМ, 2013 р. Яскравим прикладом проектування одягу фольклорного стилю можна вважати колекцію

обрядового одягу «Бути дивною» П. Гриців (керівник Л.Ю. Бович-Углер) за мотивами весільного строю України та елементами орнаментів петриківського розпису, що отримала II місце на VI Міжнародному конкурсі «Водограй» у КПДМ ЛНАМ, 2015 р. I це далеко неповний перелік унікальних творчих робіт відділу ДК, створених у сучасному просторі на основі інтерпретації елементів народного мистецтва.

Отже, студенти нашого відділу систематично беруть участь у різноманітних мистецьких заходах, рекламних показах та конкурсах, де займають призові місця не тільки з дипломними, а й курсовими роботами. До прикладу, творча робота С. Бабій (керівники Я.Я. Лаврентович, Л.Ю. Бович-Углер), що зайняла II місце на Міжнародному конкурсі однієї сукні «Кришталевий янгол» у м. Києві, 2011 р. та III місце на IV Міжнародному конкурсі «Водограй» у КПДМ ЛНАМ, 2012 р. М. Малихіна зі святковим ансамблем «Лана» (керівник Гуцуляк О.В.) отримала переможне I місце на V Міжнародному конкурсі «Водограй» у КПДМ ЛНАМ, 2013 р. Це свідчить про високий рівень національної свідомості та духовний розвиток студентів, вагомий внесок викладацького колективу відділу ДК у відродження національної спадщини в сучасному дизайні.

Прагнення синтезу народного традиційного мистецтва й сучасності вимагає науково-творчого потенціалу викладачів кафедри та високого професійного рівня знань студентів. Важливим чинником діяльності кафедри є система послідовності навчального процесу, що спрямована на виховання в сучасній молоді національно-культурних цінностей.

Збереження мистецької спадщини як невичерпного життєдайного джерела полягає у відтворенні її мотивів у межах сучасного дизайну одягу, оскільки костюм – це система символів і знаків, що в будь-який час доносить до людей різні ступені інформативності. Фактично, ми стали свідками того, як відходить у минуле прадавній українській стрій. Костюм є невід’ємною складовою національної культури, тому сучасні дизайнери піднімають проблему новітнього відтворення народних образів у костюмі, що відповідають одночасно й традиціям. Саме перед молодими фахівцями постає складне завдання – відродити в українській моді етнічний стиль, не просто засобами запозичення етномотивів народного строю, а в інтерпретації національно-культурної цілісності у створенні нового, не забуваючи про інформативну функцію костюма.

Як підсумок, слід відзначити, що в результаті системних нововведень у навчальний процес на національному ґрунті, можна досягти високого результату в навчально-виховному напрямку. Очевидністю залишається й те, що питання становлення національної освіти в Україні ще залишається відкритим і не досконало обґрунтованим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кириченко Н.А. *Дизайн костюма // Дизайн і майбутнє людей: зб. статей.* – Херсон, 2000. – С. 120-121.
2. Сусак К.Р. *Становлення вищої мистецької освіти в Косові // Мистецтвознавство 01.* – Львів, 2002. – С. 39-52.
3. Сусак К.Р., Кириченко-Стеф'юк Н.А. *Робота в матеріалі з художнього вишивання та моделювання одягу: Програма навчальної дисципліни.* – Косів, 2003. – С. 6-45.
4. Бович-Углер Л.Ю. *Композиція: Програма навчальної дисципліни.* – Косів, 2009. – С. 32.